

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedüs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, RIEGER JIMRE.

Megjelenik — július és augusztus havukat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Jobb későn mint soha.

III.

Ki figyelmesen elolvasá eddigi fejtegetéseimet, azt hiszem önként azt a következtetést vonta le azokból, hogy a képzőintézet tantervét több tanévre kívánám beosztani és pedig nem a tananyag szaporításával egybekötve. A tananyag négy évre is bőven elegendő. Négy évnél tovább a képző intézet tanfolyamát, tekintettel a néptanítói állás szerény jávadalmazására, a mi társadalmi viszonyaink közepette aligha lehetne terjeszteni.

Azonban sehogy sem tudnám aláírni egy vidéki-lap (Székesfehérvár és Vidéke) azon javaslatát, melyet a miniszteri leirat ötletéből tesz. Ugyanis azt javasolja, hogy a képzőintézetbe csak a 16-ik évbe járó olyan ifjat kellene fölvenni, ki hat gymnasialis vagy reál iskolai osztályt végzett.

Hiszen épen abban rejlik a képzőintézet sikerének egyik főakadálya, mert a gymnasium négy alsó osztályában a növendék tömérdek időt terméketlenül fölémésztt leendő pályájával meglehetősen ellentétes irányban.

Abban már sokkal több biztosítékot találnék, ha a képzőintézet egy évet elő készítésre fordítana, mely idő alatt a már megszerzett tananyagot értékesítené a tanítói hivatás szempontjából: Olvasmányokat kellene behatóan tárgyalni, melyek a magyarnyelvi és történelmi nem elég biztós ismereteket állandósítanak és oly alakban adnák át a növendékeknek, mely már hasonlít a módszeres kezeléshez, csak hogy nem rendszeres, nem a paedagogiai elvek előbocsátása mellett, mint egy lehozó természetű.

A második és harmadik év volna szentelendő a kiegészítő ismeretek megszerzésére, az utolsó év a három első év alatt gyakorlatias módon elsajátított nevelés és oktatástani elvek rövid szabatos egybefoglalásra, még pedig ép ezt tartom a fődolognak, történelmi bevezetés mellett, genetikai alapon.

Kérdheti valaki: mit tartozik a képzőintézet reformja a miniszteri leirat azon igen helyes utasítására, hogy a népiskola tantárgyai közül a néptanító a főtárgyaknak az olvasást, magyarnyelvtant és mennyiségtant tartsa, a többi tantárgyat az olvasó könyv kapcsán tanítsa?

Igen szoros összefüggésben van. Mert a tanító alany képzése biztosíték az iránt, hogy a miniszteri utasítás nem marad pusztá szó és hang. A másik biztosíték e helyes elv valószínűsítésére nézve a tanfelügyelők erélyes és nem a túl vitt buzgolkodás botlásaival végrehajtott eljárása.

Bele bocsátkozhatnánk — az alkalom ugyancsak kínálkozik — azon kérdésbe, hogy a tanfelügyelői állás minősítéshez volna kötendő, mint Franciaországban lesz cenzur, szólhatnánk a kinevezéseknél elkövetett tévedésekről, de mellőzzük; mert célunk nem szemrehányások keresése, nem a hibáztatás kényelmes, bár nem épen mulatságos hajhászása. Van elég derék tanfelügyelő, kikről bizonyosak vagyunk, hogy a miniszter ur célzatát teljesen átértik és a mennyiben hatáskörükben tehetik, azt sikeresen követik is.

Mi volna tehát a teendő? A tanítók számára olvasó könyvekről — még pedig minél jobbokról — gondoskodni.

A Néptanítók könyvtára jó vállalat. Ilyes vállalatokat a miniszter ur bizonyára anyagi segélyben is kész lesz támogatni: A szegényebb sorsu néptanítók közt az ilyes könyveket ingyen kellene kiosztani. A tanító-egyletek igen jó alkalmat nyújtanak arra, hogy a néptanító maga is egyes feldolgozott tananyagot tanító társainak bemutasson vagy vitakérdés alakjában tanító-társai figyelmét egyes kiváló érdekekkel bíró részletére a tananyag módszeres kezelésének felhívhatja.

A nép-könyvtákról e lapok hasábjain megjelent és tanítótestületünk tagjai részéről meleg helyesléssel fogadott czikk föltételezi, illetőleg megkívánja, hogy a

néptanító elolvassa a könyvtár összes darabjait. Ugy de ennek keresztül vitele nagy nehézségekbe ütközik. Csak ne mutassunk mindig olyan „olvasott“ szint. A terhes néptanítói állás a kimerült néptanítónak nem igen ad oly sok időt arra, hogy meg is éljen, családját is biztosítsa és olvasson is annyit, hogy egy népirodalom termékei iránt teljesen tájékozva legyen.

Mire valók a tantestületek, ha nem arra, hogy egyesült erővel, könyvismertetésekkel, de melyek nem okvetlenül lapok számára irandók, szóbelileg is megteendő, egymást tájékozzák azoknak tagjai?

Ha a népközt a könyvolvasás általánosan elterjed, akkor a gyermek már otthon olyan benyomásokat nyer, hogy hajlamot érez az olvasásra.

De itt következik a néptanító egyik legfontosabb teendője. Nem gépies, de értelmes, sőt szép olvasásra kell szoktatnia növendékét. Mily megható jelenség lenne, egy karácsony szombat, melyen a növendék a családnak olvas fel melegen, érdekesen és értelmes hanghordozással! De erre okvetlenül szükséges volna az olvasásra minél több időt fordítani az iskolában, a szép-olvasást verseny-tárgyává tenni, mint azt Franciaországban a közoktatási miniszter behozta, és pedig a különböző iskolák legkiválóbb növendékei részére. Franciaországban egy *Lègouvé*, a kitűnő drámaíró, kiváló moralista és socialis író nem tartá érdektelennek az „olvasás mesterségéről“ külön könyvet írni, melyet a miniszter hathatósan is terjeszt a néptanítók közt. E könyvben oly érdekes fejezetek vannak, melyekre mintha csak épen azon hiányok adtak volna okot, melyek nálunk a népiskolai tanulóknál tapasztalhatók. (Ilyen a hebegés, selypítés, szó ismétlés, a lélegzet be nem osztása stb.)

A magyar nyelv geniusa épen nagyon alkalmas-sá teszi e nyelvet a szónokias kezelésre. Nem puffogó deklamálást, de átértett olvasást szeretnénk meghonosítani növendékeink közt és erre a verstanítás nagyon jó eszköz.

De arra, hogy a népiskolában megszerzett olvasási kedv fenntartassék az ismétlő iskolákra szükség van. Ez a miniszteri leirat legértékesebb része. Nem tudjuk eléggé hangsúlyozni az ismétlő iskolák fontosságát. A néptanító szomorú szívvel kénytelen látnia terhes fáradozása összes eredményeit a minimumra leszállani a suhanczokban. Miért? Mert az ismétlő iskolázás hiányzik vagy felette gyarló.

A papoknak kellene a néptanítóval kezdet fogniok. A papoknak a nép iskola iránti közönye — tisztelet a kivételeknek — megdöbbenő. Az isten országát hirdető lelkész a talajt készítheti elő és elhanyagolja; hanem aztán sohajtoz a „világiás“ műveltség megdöbbenően gyors haladása felett. Az ismétlő iskola a pap közreműködése nélkül lehetetlen a szegényebb községekben, mert a néptanítótól emberfeletti erőt és áldozatot kívánna az ismétlő iskola kizárólagos vezetése. A lel-

késznek kellene ez iskola lelkének lenni. Hogy ennek valláserkölcsi szempontból milyen jó hatása volna, nem is fejtegetem. Az szembeszökően világos. Csak olvasni kell a besztercei tanügyi közlöny feljajdulását, azon kiállhatatlan teher miatt, melylyel a lelkész a kántortanítót a tisztán papi teendők rátukmálása által megterheli. A felekezeteknél nem egyszer a pap szolgálja a mester. Hogyan legyen az ily tanítónak tekintélye?

Az államintézetben pedig a nép-kultúra e két tényezője a legtöbb esetben nem törődik egymással, sőt a mi rosszabb, verseng egymással.

A miniszteri rendeletnek a kézimunkára, a kerti és gazdasági foglalkozásokra vonatkozó részét ez alkalommal mellőzzük, csak csodálkozásunknak adunk kifejezést, hogy ugyanazon alkalommal, midőn panaszkodik a miniszter ur az ellen, hogy a néptanító kapkodik és nem fordít elég időt a népiskola tulajdonképi tantárgyára: ajánlja a néptanítónak azon foglalkozást, melyet nagyon sok a legjobb akarattal képtelen egyeztetni tulajdonképi hivatásával.

Ezt bővebben kellene kifejteni. Itt csak örömet fejezzük ki a miniszter ur e derék rendelete felett és ismételjük;

Jobb későn mint soha!

Hegedűs István.

Mikor kezdhető a rendszeres énektanítás?

„Minden tehetségünk fontos s azokat ki kell fejteni.“

Göthe.

Nem egyszer intézték már hozzám a czimul irt kérdést s pedig hol szülők, hol tanítók. E körülmény egyrészt arra az érdekeltségre vall, mely az énektanítás iránt mind örvendetesebb mérvben kezd mutatkozni; de máslelől azt a tájékozatlanságot árulja el, mely az énektanítás kezdetére nézve úgy a szülői, mint tanítói körökben sok helytt uralkodik. Már pedig azt nem is kell hosszasan bizonyítgatni, hogy e tájékozatlanságnak káros következményei vannak. Mert ha az énektanítás korábban kezdetik el, mintsem azt a testszervezet megengedné: az egészségre gyakorlandó veszedelmes hatása kimaradhatlan; ellenben ha a kellő időnél későbbre veszi kezdetét: a kivánt eredményt rendszerint már nem lehet elérni, mivel annak lényege főleg olyan organumok korai képzésében áll, melyek csak bizonyos időszakban fejleszthetők.

Ezen élettani tapasztalatokból eléggé kitünhetik, mily nagy fontosságú azon idő megválasztása, melyben a rendszeres énektanítás megkezdhető. Mielőtt azonban erre vonatkozó nézetemet előadnám, szükséges némi előzményeket felhoznom.

Pestalozzi után mind szélesebb körben ver gyökereket azon meggyőződés, hogy a nevelés már a bölcsőnél

csakugyan elkezdődik akár akarjuk, akár nem s hogy például „az a szájatva figyelés minden hangra, csak első lépés azon sorozatban, mely szümfoniák vagy dalművek szerzésénél végződik.“ Mint egyéb tehetségeink, úgy az éneklő tehetség működése is már kezdetől fogva önkéntes, kimaradhatlan lévén, annak fejlesztésére magunknak is különféle képp kell törekednünk. E törekvés azon alaptétel nyomán történjék, hogy az ész minden tehetség fejlődésénél legkorábban a legellentétebb benyomásokat képes megkülönböztetni, elsajátítani. Ennél fogva a fejlődésnek azon általános törvényét, mely szerint az egyszerűről kell az összetettre haladni, hiven követve: a gyermeket már korán elégséges oly tárgygyal kell ellátnunk, melyek erősség, magasság és zengzetesség tekintetében különféle s ezen tulajdonságokra nézve legellentétebb hangokat adnak.

Igaz ugyan, hogy eddig is szoktak a bölcse körül és a gyermekszobában olyasmit cselekedni, a mi e korai gyermeknevelésre megkívántatik; de meg kell vallani, hogy ennél még jóval többet kellene tenni. S minthogy a hang fejlődése a beszélő képességgel egyidejűleg indul meg: különösen ezen képesség működésének kezdete után kellene sokkal nagyobb figyelmet fordítani a hangfejlődésre, ha másként nem lehetséges, legalább az által, hogy megköveteljük a gyermektől, hogy tisztán és erőteljes hangon beszéljen s gyakrabban bocsátjuk oda, hol alkalma van szép, tiszta éneket s kitünő zenét hallhatni. Mert a hallás a hangfejlődésnél fontos tényező s ily módon már korán lehet fogékonnyá fenni dallamos és ütemes hangviszonyok iránt.

Azt mondja Spencer Herbert: sokkal fontosabb mintsem egyelőre gondolná az ember, hogy e követelmények el ne mulasztassanak, ha nem csakugyan meg legyenek téve. „Minden tehetség fejlődésének azon korszakában, midőn önkéntes tevékenységre hajlandó, sokkal több élénk benyomás elfogadására képes, mint fejlődésének bármely szakában. Azon felül, mivel ezen legegyszerűbb észtartalmat csakugyan meg kell szerezniünk s mivel ezen megszerzés időbe kerül, időt kimél az ember, ha a gyermekkor ezen első szakában, midőn más érzésművelet úgy se lehetséges. megismerkedik mindennemű változataikkal. Azt se feledjük, hogy a gyermek kedélye s egészsége is javul az által, ha folyton ellátjuk kellő mennyiségű oly új benyomásokkal, melyeket különben is rendkívül szeret elsajátítani.“

A mi mulasztás e tekintetben a szülői háznál történik, azt némileg az ugynevezett hallás utáni tanítás által ismét ki lehet pótolni, ha ugyan ezt több alapossággal és lelkiösmeretességgel végzik, mint a hogy rendszeren szokták. De azt hangsúlyoznom kell, hogy csupán csak bizonyos számú gyermek-dalok elő vagy után-éneklése által épen semmit sem lehet elérni. Mert az előkészítő oktatásnak nem lehet más feladata, mint a hallást és a hangot előre készíteni és bizonyos fokig fejleszteni. Ugyanazért itt mind arra ügyelni kellene,

a mi a szép hang képzésre alkalmas, u. m. helyes test és szájtartásra, szabatos lélekzésre és lélekzet felosztásra, a hangoknak szép intonálására és összeköttetésre s a hangzók tiszta kimondására. Ha itt a kedvező alkalmat a szép, tiszta hang fejlesztésére elmulasztják, a lassanként elsajátított hibákat foggyatkozásokat kikerülni később vagy épen nem, vagy csak nehezen lehet.

A fennebbiekből egyszersmind az is következik, hogy a hallás utáni tanítást nem lehet a gyermekkorban messze kiterjeszteni. Feltűnő, hogy sok paedagogus azon meggyőződést vallja, hogy az énektanítást nem kell korán kezdeni s többen megelégszenek, ha az pusztá utánéneklésből áll; míg ellenben elismert tekintélyű szakemberek egyhangulag állítják, hogy az énektanítást a gyermekeknél már 6—8 éves korban eredménnyel lehet eszközölni.

Érdekesnek tartom egy pár tekintélynek e tárgyra vonatkozó nézetét röviden felemlíteni.

Eyrel Ferencz például „az emberi hang képzésének physiologiája“ című munkájában azt állítja, hogy a hibás vagy goromba hang csak felnőttek tulajdona és helyes előadás hiánya, téves felfogás s rossz szokások miatt származik: oly dolgok, melyek gyermeknél nem feltehetőek. A míg tehetségeink nincsenek kifejlesztve, azok működése az idegek akaratától függ s tehát öntudatlanul, ösztönszerűleg történik. Ha az ideg akarata még semmi szokást sem sajátított el: akkor az ösztönszerű nyilatkozatok rendszeren meglehetősen szabályosan történnek. Ezért a gyermekek majd minden meglehetősen tiszta és erőteljes hangot képesek kiadni, melyek a reájok nézve kényelmes fekvésben képezhetőek. Továbbá: nemcsak az organum méreteinek, hanem a hangműködés viszonyainak is változniok kell; és ha ezen változásokat nem segítik elő a hangnak egész terjedelmében leendő gyakorlása és czélszerű alkalmazása által: akkor a hangok egymás közötti egyensúlyának meg kell szünnie, s az ember oktatás nélkül rossz szokásokat sajátít el, mivel az intéző akarat végre teljesen elszunyadhat vagy egészen elenyészhet, úgy hogy előhaladott korban annak fölébresztése csak tökélytelenül történhetik meg vagy teljességgel nem is lehetséges többé.

Hasonlóan nyilatkozik Seiler Ede „az éneklő szerv kiképzéséről“ című művében. Az utánzási ösztön, mondja ő, a gyermek korban legerősebb; a hangszervek lágyabbak és hajlékonyabbak, mint felnőtteknél, miért is ha a hangnak minden megöröltetése vagy kifárasztása gondosan kerültketik, a gyermekek mindent hasonlíthatlanabbul könnyebben és gyorsabban tanulnak meg, mint a későbbi években. Továbbá a korai és helyes éneklés által sok rossz megszokástól megóvhatók, melyek ellen minden tanítónak küzdenie kell a tanítás alatt. Az olaszok az énektanítást a legnagyobb elővigyázat és a legjelesebb énektanítók vezetése mellett a 9—10-ik évben megkezdik és a tanítás 5—8

éven át folyvást tart. Azok az énekes nők pedig, kiknek hangját rendkívüli erőtelje miatt magasztalják, mint Catalani, Mara és mások, már 5 éves korukban énekeltek zeneileg képzett szülők és nevelők vezetése és gondos felügyelete alatt.

Ugyanazért mi a címűl irt kérdésre azt feleljük, hogy a gyermekkor a rendszeres énektanítás megkezdésére 6—8 év között legalkalmasabb. Mert egyfelől a gyermeknek már ekkor elég tiszta és erős hangja van és e korban még nincsenek meg a hangnak azon rossz szokásai és durvasága, melyeket később, jelesen a felnőttéknél, oly gyakran észlelhetünk. Másfelől a gyermekeknek az utánzási ösztön sokkal hatalmasabb, az éneklő szervek finomabbak s tehát hajékonyabbak, mint a nagyoknál és e körülmény képesebbé teszi őket, mindent könnyebben és hamarabb felfogni és visszaadni.

Természetesen a lelkiösmeretes tanítónak legelső szabály gyanánt kell elfogadnia: „Tarts mindenben mértéket és pedig 1. tekintettel a hang erejére, 2. az éneklés időtartamára és 3. a hangterjedelmére nézve.“ Vagy más szókkal: ne kívánd, hogy tanítványaid a természetesnél erősebb hangon énekeljenek; a rendelkezésedre álló idő alatt ne énekeltesd őket a kimerültség és minden egyes gyakorlatot és dalt olyan hangnemből taníts be, hogy a különböző hangkörű gyermekek könnyen énekelhessék!

Deák Gerő.

Eredmények és tapasztalatok az iskolai takarékpénztárak intézményéről Magyarországon az 1879/80-ik iskolai év végén.

Összeállította Weisz Bernát Ferencz, kir. tanácsos, mint a „nemzetgazdasági egyesület“ isk. takarékpénztárak albizottságának elnöke.

(Ezek közlése a nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak 1880. évi augusztus 11-én 22377. sz. a. kelt magas rendelete által tétetett köteletségünké.)

(Vége.)

Ha most a nem tanítókat vesszük figyelembe, kétségkívül igen örvendetes jelenségnek kell tekintenünk, hogy intelligens hazánkfiainak nagyrésze teljesen elismeri a jótékony hatást, melyet az iskolai takarékpénztáraknak a jövő, sőt már a jelenlegi nemzedékre is gyakorolniok kell s őszintén örvend az intézmény fokozatos meghonosodásának. Fájdalom azonban, hogy általában megis elégednek ezzel s nyugodtan összeteszik kezüket; általános élénk mozgalmat ez intézmény mind- eddig fájdalom! nem keltett fel. Sokan szokták mondani: „Az időre kell biznunk, hogy e nagyszabásu intézmény általános diadalra jusson.“ Az „idő azonban önmagában nem tesz semmit, ha nem használják fel s e téren minden elvesztett nap erkölcsi anyagi veszteség a mi mindkét tekintetben nem nagyon gazdag nemzetünknek. Igen, minden osztálynak, minden társadal-

mi csoportnak s minden hazafinak lelkesedetten szóval s tettel kellene közrehatni, hogy ez ügy nálunk is általános diadalra jusson. Álljanak itt ismét a legnagyobb magyar Széchényi István aranyiszavai: „Legyünk meggyőződve, hogy köztünk többé kevésbé mindegyik, sőt hazánk minden fia, vérünk nemtője, népcsaládunk jótetője, nemzetünk feldiszitője lehet: s azért töltsé be minden magyar ember helyét hű sáfárrilag.

Az élet azonban mindenütt türelemre int, legyünk azért türelmesek az új intézménnyel szemben is, mertünk reményt az eddig nyert eredményekből a jövőre s bizzunk benne, hogy jövőben még nagyobb lesz az eredmény. S csakugyan teljesen alaposnak látszik e reményünk, mert a lefolyt tanévben nemcsak, mint fentebb említettük 7.333 gyermek takarított meg 54.647 frtot 19 krajczárt, 222 tanító önfeláldozó hazafias működése által, de az utóbbiak, mint az alább közölt tapasztalatok igazolják, valóban lelkesedést nyertek az iskolai takarékpénztárak intézménye iránt s nemcsak nem bánkodnak azon, hogy időt s fáradságot fordítanak ez intézmények meghonosítására iskoláikban, sőt inkább úgy hazafias működésök határozott eredménye, mint az ennek következtében a szülők részéről nyert elismerése, hála, valamint a gyermekek szeretete teljesen jutalmat nyújt áldozatkészségökért.

Már magában az 54.647 frtra menő megtakarított összeg sem megvetendő eredmény, ha meggondoljuk, hogy az iskolai takarékpénztárak intézménye nélkül ez összeg elpocsékoltatott s nyálákságokra pazaroltatva teljesen elveszett volna; míg most, mint megtakarított összeg, félre téve szépen szaporodott, hogy alkalmilag hasznos célokra lehessen fordítani. Ez összegben igen sok tankönyvet, ruhát avagy a szegényebb tanulótársak számára ajándékokat, a szülőknek emlékeket lehet venni, avagy a megtakarított összeget tőkésíteni is lehet későbbi nagyobb, az életfentartására szükséges kiadásokra.

Mind a mellett a megtakarítás legnagyobb s legfontosabb bece nem az anyagi eredményben, a mammonban van, hanem az erkölcsi diadalban, mely a könnyelmű pazarlás helyére a gondoskodást s komoly megfontolást hozza. A gyermek hozzá szokik, hogy az utcákon mindenütt mutatkozó édes nyálákságok kísértéseinek ne legyen kitéve s azokat könnyen mellőzze, hogy az így nyert s megtakarított krajczárokat átadja a jó tanítónak megőrzés végett. Ha egyszer hozzá szokik, hogy a gonosz hajlamokkal szemben mindig a jót igyekezzék diadalra juttatni, e szokás „második természetévé“ lesz s később, ha felnőtt, nagy fáradság nélkül képes lesz a különbözőlé kísértéseknek ellenállani, a mennyiben azok sokszor nagy anyagi áldozatokkal vannak egybekapcsolva s a nyert és munka által szerzett összegeket az önfentartásra szükséges kiadások fedezésére fogja megtakarítani, valamint az adókra stb. s nem jut az uzsorások kezébe stb. Ez az iskolai ta-

karékpénztárak valódi. sőt igazán megbecsülhetlen érdeme s reménylenünk lehet, hogy ez érdemet nálunk is csakhamar általánosan el fogják ismerni.

Hiszen már most is megnyerte ez ügy amint felebb említve van magas helyről a megfelelő méltatást. Midőn így a hazafias működés határozott elismerést nyert, nyilvánvalóvá lesz, hogy egész magas kormányunk belátta az ügy komolyságát s annak létesítésére komolyan törekszik.

Hasonló buzgalommal karolták fel ezenkívül egyes megyék, mint Pest, Veszprém, az intézményt saját hatáskörükben s a hazai sajtó sem fáradt ki, hogy ez ügyet hatásos támogatásában részesítse, miért az egész ország háláját megérdemli. S reményünket nagyban támogatja azon fontos tény is, hogy sok tanító, a „tapasztalatok“ által meggyőzve, megszűnt az intézmény ellensége lenni s az iskolai takarékpénztárakat meghonosította; hogy éppen a tanítók körében jelentékeny számú proselytakat szerzett az intézmény s azok ismét másokat igyekeznek megnyerni s e haladás biztosnak tekinthető, ha a tanítók a „tapasztalatokat“ olvasásra méltányolni fogják. A legnagyobb, legbölcsebb államférfiak is gyakran változtatták meggyőződésüket, mint kellene kételkednünk abban, hogy Magyarország tanítóinak többsége is megváltoztatja nézetét e kérdésre nézve? Ott, hol a tények oly világosan s kétségtelenül czáfolják meg a felhozható összes ellenvetéseket, hol hazánk érdeke, a nép jóléte van szóban, nálunk, hol annyian gondolkodnak a nép helyzetének javításáról, figyelmen kívül hagyhatunk-e ily kézzel fogható, biztos, habár nem kizárólagos segédeszközt? Nem. Reményljük, hogy az iskolai takarékpénztárak nálunk is általános elismerésben fognak részesülni s az általános buzgó felkarolás folytán virágozni is fognak. Hiszen mindannyiunknak a „nemzet napszamosai“-nak kell lennünk.

Budapest, 1880. szeptember havában. W. B. F.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A kézdivásárhelyi tanítói-kör f. évi október hó 6-án az elemi leány-iskolában rendes gyűlést tartott.

Tárgyai a következők voltak:

1. Elnöki megnyitó beszéd.

2. Mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hiteltelítése.

3. Gyakorlati tanítás Szabó Géza közs. tanító által az elemi leány-iskola első osztályában a számtanból, ismertette a 3—4 szám közt. Gyűlés egyhangú véleménye szerint a tanítás sikerültnek nyilvánított.

4. Értekezés tárgyát képezte volna Demeter Róbert: „Irka-firka, vagy: valami a bírálatról“ című értekezése, mely azonban, nevezett gyengélkedése miatt, következő gyűlésre halasztatott.

5. Vita-kérdésül kitűzve volt: „Helyes-e a szün-

idő alatt bárminő írás-, vagy szóbeli feladványt kihagyni a tanulóknak?“ Baló László mellette és Barabás Mór ellene; vitázók között. Gyűlés mindkét tagtársnak e kérdés körül csoportosított érveléseit örömmel hallgatta meg s végre Barabás Mór ellenérvelő véleményét magáévá téve — a szünidőre bárminő írás, vagy szóbeli feladványt kihagyni, mint a mely semminemű testi és szellemi haszonnal nincs a tanulókra, a népiskolából kiküszöbölendőnek határozta.

6. Következett volna Milecz Mari ovónő szaválata, de a mely szaválónő személyes meg nem jelenése miatt, gyűlés legnagyobb sajnálatára, nem történhetett meg.

7. Felolvasatott körünk mult, azaz; az 1879. évi okt. 6-tól 1880. okt. 6-ig terjedő második évi működéséről szóló titkári jelentése- mely az alábbiakban szóról-szóra látható.

T. Kör!

Van szerencsém körünk második évi működéséről szóló titkári jelentésem a következőkben előterjeszteni.

1. Körünk számlál 17 tagot, mely az óvoda 2, elemi népiskola 8, „Erzsébet“ árvaleány nevelő-intézet 2 és a felső népiskola 5 tanerőiből alakult.

2. lefolyt évben tartott körünk 3 rendes és 1 rendkívüli gyűlést.

3. A tartott gyűlésekben értekezés tárgyait képezték a következő téttelek:

a) „A szép ének feltételei.“ Értekező: Barabás Mór.

b) „Irka-firka. vagy: valami a bírálatról.“ Értekező: Demeter Róbert, de a mely értekezés — szerző kérésére — ujboli átdolgozás végett, gyűlés által viszszaadatott.

c) „A magyar szépirás tanításának egyöntetű módszere a népiskolákban.“ Értekező és előadó: Gyöngyösi István.

4. Vita-kérdést kettőt tűzött ki a kör, u. m.

a) „Helyes-e az elemi népiskolában a helycsere (huzatás).“ Vitázók: M. Székely János mellette, Baló László ellene. Végeredményképen gyűlés 7 szavazattal 8 ellenében a helycsere (huzatást) az elemi népiskolából kiküszöbölendőnek határozta.

b) „Helyes-e a tanulót éheztetéssel büntetni?“ Erdélyi Károly és Nagy Károly vitázók között. Gyűlés határozata szerint bizonyos körülmények között és helyesen alkalmazva: eredményes fegyelmi eszköz.

5. Szavalmányok a következők voltak:

a) Bölchkeri Ilona és Kovács Etelka Vörösmartynak „A merengőhöz“ című költemény versenyszaválata.

b) „Az anya“ Vida Józseftől. szaválta: Kiss Klára.

c) „Az élő szobor“ Vörösmartytól, szaválta: Baló László.

6. Gyakorlati tanítást tartott:

a) Barabás Mór az elemi népiskola első osztályában az irva-olvasásból. ismertette a „p„ betűt.

b) Kiss Károly a felső népiskola második osztályában a számtanból, ismertette a „középhatáridő számítás“ különböző eseteit.

7. A kör férfitagjaiból alakult dalárda, a szünidők kivételével, minden héten 2 órán, Barabás Mór vezetése alatt, tanulási órákat tartott. Feladatahoz hiven: működött minden nevezetesebb ünnepélyen. Így közelebbről a „háromszékmegyei Erzsébet árva-leány nevelőintézet“ zászló szentelése alkalmával is igyekezett az ünnepélyt emelni.

Ime t. kör az eredmény, mit a mult évben tanügyünk felvirágoztatása és saját magunk előhaladásának érdekében tettünk. Kevés eredménynek tűnhetik fel ez a laikusok előtt, de annál kevésbé fogják a szakavatottak kicsinyelni jóindulatu törekvésünket.

Legyen tehát jövőre is: „Kitartó szorgalom és munkásság“ a jelszavunk!

Gyöngyösi István, titkár.

8. Gyűlés ezen jelentést tudomásul vévén, áttért az indítványokra. Az indítványok során felmerült nevezetesebb kérdések a következők voltak:

a) A család és iskola közti szoros összeköttetése céljából, tartson körünk havonként — bár egyszer — nyilvános vitázó vagy felolvasási kört, hol a családot és iskolát érdeklő nevelés-ügyi kérdések, népszerű alakban, vitattassanak meg, vagy olvastassanak fel. Ez indítványt a kör elvileg egyhangulag elfogadta s annak módozatai megállapítása végett egy bizottságot küldött ki Baló László és Gyöngyösi István tagtársak személyében.

b) „Az elemi és felső népiskola szerves összeköttetése céljából indítványoztatott, hogy a nyelv, számtan s más fontosabb tárgyak tanítási módszerei adassanak elő, hogy így azután, ugy az elemi, valamint a felső népiskolai tanerők, tudják hol és milyen fősúlyt kelljen fektetniök az egyes tantárgyak egyöntetű tanítása körül.“ Ezen indítvány egyhangulag elfogadtatott, melynek eredményét, miután a tárgyak halmaza miatt az idő nagyon előre haladt, a f. hó 13-án tartandó rendkívüli gyűlésen tudhatni meg, ez uttal erről reflektálni nem áll módunkban.

9. A tisztviselői személyzet titkos szavazás útján a következőleg alakult meg. Elnök: Erdélyi Károly, felső népisk. igazgató. Alelnök: Baló László, felső népisk. tan. Titkár: Demeter Róbert, elemi isk. tan. Jegyző: Kiss Károly, felső népisk. tan. Pénztárnok: Nagy Károly, „Erzsébet árva-leány nevelő intézeti“ igazgató

10. Végül megállapítottatott a jövő rendes gyűlés ideje és tárgysorozata, mely után elnök meleg szavakban adott kifejezést a tagoknak a tanácskozás folyamata alatt tanúsított higgadtságukért. Gyűlés pedig azon remény biztatása mellett oszlott el, hogy e nap is azok

egyikéhez tartozik, melyekkel — habár egy lépéssel is — megközelíteni véli azon célt, melynek szolgálatába állott.

A kör megbízásából közli:

Gyöngyösi István,
felső népisk. tan.

Meghívás közgyűlésre. A torda-aranyosmegyei tantestület ez évi rendes közgyűlését tanszerkiállítással egybekötve 1880. év november hó 4. és 5. napjain tartja meg Tordán a városháza közgyűlési termében, melyre az egylet rendes, pártoló és tiszteletbeli tagjait s általában a tanügy iránt érdeklődő közönséget van szerencsénk tisztelettel meghívni. Azon t. vidéki tagtársak, kik szállásra igényt tartanak, sziveskedjenek Nagy Béla rendező biz. elnök urat ez igényökről nov. 1-ig előlegesen értesíteni. Torda, 1880. nov. hó 11-én. Májai István. elnök. Iszlai Márton, titkár.

A torda-aranyosmegyei tanítótestület f. évi nov. hó 4. napjain tartandó közgyűlésének tárgysorozata. November 3 án d. u. 4 órakor elértekezlet az unitárius középtanoda 12. számú tantermében. Első nap, nov. 4. 1. (Kezdeté 9 órakor). A „Hymnus eléneklése a tanító-testület dalszakosztálya által. 2. Elnöki megnyitó beszéd. 3. A választmány évi jelentése a titkár által. 4. Az Eötvös-alap ügyében előterjesztés az elnök által. 5. Bizottságok kiküldése. 6. Az egy aranyra hirdetett pályázat eredményének kihirdetése. 7. Felolvasás Kanyaró Mihály lúdasi tanító által. 8. d. u. 3—5 óráig a tanszerkiállítás megtekintése a polgári fiu-iskola 4. sz. termében. 9. Este 7 órakor jótékonycélu hangverseny az Eötvös-alap javára. Második nap, nov. 5. 1. Reggel 8—9. nyilvános tanítást tart Belle László az új-tordai állami elemi népiskolában. 2. 9—10. nyilvános tanítást tart Nagy Béla a polg. fiuiskolában. 3. 10 órakor a gyűlés kezdete a városház közgyűlési termében a mult ülés jegyzőkönyvének felolvasásával és hitelesítésével. 4. Az új tisztviselői kar megválasztása. 5. A pályadíjt nyert neveléstani munka felolvasása. 6. A kiküldött bizottságok jelentése. 7. Végh Mózes megyénk földrajza megírása tárgyában beadott indítványának tárgyalása. A torda-aranyosmegyei tantestület választmányának határozata értelmében közli Iszlai Márton, titkár. (Beküldetett.)

Az udvarhelymegyei tanítótestület VIII-ik közgyűlését f. évi november hó 9 én tartja meg Sz.-Udvarhelyen. Programjainak főbb pontjai:

Első napon d. u. 2 órakor kezdődül meg a „Segélyegylet“ közgyűlése. Germán F. képezdei kertész felolvasása „A gyömolcsfák különféle szaporításáról.“

Második napon 9 órakor kezdődül meg az elnöki megnyitó, titkári és pénztárnoki jelentés után:

Bartha József, gyepesi községi tanító felolvasása „A tanító társadalmi életviszonyairól.“ Kozma Ferencz gyakorlati tanítása: „Első lecke a földrajzból a 2-ik osztályban.“ Nagy Domokos és Osváth Miklós tanítók felolvasása „Az ismétlésről.“ Jelentések és indítványok.

IRODALOM.

Könyvismertetés. „Oktatás a gyümölcs és eperfa tenyésztésben. Utasításul a nép- és népoktatási intézetek számára. A cs. kir. földmívelés és bányauági magas minisztérium által 1825. jutalmazott pályamunka. Irta: Gönczy Pál.“ E 96 lapra terjedő kis munka 25 éve, hogy először látott napvilágot s szállt szét tömérdek példányban, hol hivatalos uton, hol méltó érdeme szerint. Hogy mit eredményezett megjelenésével, nem kutatjuk, annyit azonban sejteni enged, hogy az ez által hintett mag megtermette gyümölcsét. Hogy magam husz év óta ismerem — ebből merítván legelső gyümölcsészeti tanulmányaimat, büszkén vallom be. — Ujra meg újra áttekintve, számtalanszor forgott agyamban az a gondolat: vajjon ismerik-e pályatársaim kellő számban e művet? — mert ha igen, akkor föl kell virulnia a pomológiának. De másfelől félve gondoltam azon állapotról, miszerint mint sok, nem muszáj dolgot, ezt is háttérben feledik azok, kiknek számára annyira eltaláltan íratott. S hogy e gondolat elszomorított, úgy hiszem, nem vétetik rossz néven tőlem, ki néptanítói szorossan vett teendőimön kívül — hozzávéve még pár nemzetgazdasági ágat — ennek szentelem minden fön maradt hasznosítható időmet. Attól tartottam — mert sok ember úgy van a könyvek czimével, hogy azt megtekintve, kész elolvasni — s megfordítva: örökre félre lökni. — S pedig egy ily szerkezetű könyv képes megkedveltetni még silány tárgyat is — hát még a gazdaszat költészete egyik ágának, a gyümölcsészethez hogyan ne nyerethetnők meg még a legellen-szenvesebb egyént is! Nem lehet eléggé méltányolni Franklin-társulatot, hogy 2-ik kiadást rendezett — e még, ez időszert is csak nem páratlan jószágú kis műből, — mert ha bár légió már az enemű szakmunkák száma, még is nagy szükség volt rá. S ha a csekély 30 krral e valódi intensív tartalmu művet népokt. tankönyveink sorába iktatjuk s át meg át tanulmányozzuk s a benne oly szakismerettel tárgyaltakat gyakorlati alkalmazásba vesszük, megleszünk hódítva Pomona birodalmának, melyben annyi a gyönyör, oly sok az élv. Már az író neve is a mellett szól, hogy meg kell ismerkednünk (ki még a első nem ismerné) e második kiadással. — Hogy pedig az író ki? nem szükség hosszadalmasan találgatnunk, beszélnek róla, egyebet nem is említve, népiskola tanírodalmi művei. Fáradszóna buzgalmu tanügyünk Nestora ő. A mi a mű végére írt jobb gyümölcsfajok névsorát illeti, némi megjegyzésünk van, a mennyiben vannak abban, hol egy, hol más hátrányos voltak miatt kihagyni való fajok, ellenben nagyon finomak maradtak ki, melyeknek benne kellene foglaltatni-

ok. Hanem ez olyan csekély baj, hogy ezen ez időszert a mikor már annyira tisztázzák a fajok, nagyon könnyű segíteni. Nem von ez le teljességgel egy jöttát se sem jelzett remek kis munka belbecsből, sem a nagytekintélyű író ur — mindannyiszor a szegfejt találó irmodorából. Még csak annyit vagyunk bátrak mondani, mint hő óhajtást, hogyha e mű a tanító-képezdei növendékek — s mondjuk kertészei rendes tankönyvévé váland. Pár évtiz után nem lesz annyi panasz afelől, hogy csekélyre szabott fizetésükből nem bírnak kijöni, hozni fog ez is bizonynal valamit a honyhára, ha előitéletes kollegáik megjegyzésein tul tudják tenni magukat. Azonban csak lassan evel is, hogy biztos alapra helyezkedhessünk! Szentgyörgyi Lajos.

Beküldték szerkesztőségünkhöz Mádai Mátyás ily czimű füzetét: **Állatrendőrök a gazdaságban**, melyben felsorolja azon állatokat, melyek mint rovar-pusztítók a természet háztartásában mintegy rendőr szerepet játsznak. Hathatósan felszólal az oly madarak irtása és üldözése ellen, melyek épen a kártékony férgek pusztítása által tesznek szolgálatot. A törvények — mondja e röpirat — nem sokat érnek, ha a népben hiányzik az érzék az iránt, miért a törvények alkottattak. Ez érzék ébresztése a gondosan szerkesztett röpirat feladata. Ára, minthogy szerző minél szélesb körben akarja terjeszteni százával 4 forint, ézrével 30 forint.

Az Abafi által szerkesztett Nemzeti könyvtár legújabb füzeté Mikos Kelemen: **Mulatságus napok** czimű művét tartalmazza. Ára 30 kr.

VEGYESEK.

T. előfizetőinket annyival inkább kérjük az előfizetési pénzek beküldésére, mert a kiadó iránti kötelezettségeinknek eleget teendők, e hó 10-től kezdve utánvételi lapokat leszünk kénytelenek az illetőknek szétküldeni.

— **Tantestületünk közgyűléséről a jövő számban hozunk kimerítő tudósítást, mert e szám a gyűlés előtt már bezárattott.**

— **Kolozsmegye tanfelügyelője: Váradai Károly** megtette első körutját Bánffy-Hunyad vidékén. Mintegy 19 népiskolát látogatott meg. Általában megelégedéssel tért haza, csak egy helyen talált nagyobb mérvű rendetlenséget. Gyorsan intézkedett, A helybeli izraelita népiskolák ellen is erélyesen fellépett. Szigoruan megköveteli a közoktatási törvényben körülírt kívánalmak teljesítését.

— **Tanítók megjutalmazása.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter az iskolai takarékpénztárak nemzetgazdasági fontossága által indítatva, az azok kezelése közül érdemeket szerzett tanítók megjutalmazására 1000 frtot bocsátott a nemzetgazdasági egyesület rendelkezésére. Ezen összeghez Weisz B. Ferencz az iskolai takarékpénztárak bizottságának elnöke 500 forintot adományozott. Az ekkép 1500 forintra menő összegből 4.

ötven és 52. huszonöt forintos jutalom alakíttatván, ezeknek kisorsolása végett a nemzetgazdasági egyesület délután ülést tartott. Az ülés Weisz B. Ferencz urat kérte fel az elnökségre, A belügyminiszter részéről Prónay József államtitkár, a keresk. ministerium részéről Matlekovics Sándor hely. államtitkár s a közoktatásügyi ministerium részéről Buzogány Áron titkár voltak jelen. Az ülést Matlekovics h. államtitkár vezette be rövid velős beszédében kiemelve az iskolai takarékpénztárak nemzetgazdasági fontosságát. Ezután Weisz B. Ferencz elnök említette fel az iskolai tkpénztárnak keletkezésöktől kezdve mind örvendetesebb szaporodását, mely azt eredményezte, hogy jelenleg az országban 224 tanító foglalkozik az iskolai takarékpénztárak kezelésével s 7300 tanuló nem kevesebb mint 54,000 frtot takarított így össze. Ezen tanítók buzgó fáradozását kívánják a kiosztandó jutalmak által megjutalmazni és mind őket mind másokat a jövőben buzdítani. Ezután a 224 tanító nevei urnába helyeztetvén, sorshuzás után a következő tanítók részesültek jutalomban: Cser József tanító (Veszprém), Tóth Gábor tanár (Budapest), Hofer Ferencz v. tanító (Budapest) és Horváth Endre ig. (Sátoralja-Ujhely) 50—50 frt. — Herczeg János t. (Debreczen), Paulovits Alajos(Perkáta), Tóth Irma tanítónő (Debreczen), Udvardy Vincze (Zala-Egerszeg), Sáfár László segédtanár (Debreczen), Czechmeister István (Győr), Fried Ignác tanár (Keszthely), Bodai Etel (Szabadka), Linder Nándor (Bánhegyes). Zayda Anna (Zólyom), Kresz Emil (Oereszlén, Nyitram.) Weisz Vilmos v. t. (Eperjes), Koháry Jánosnő (Eger), Krausz Jakab főt. (Veszprém) Csia István (Brassó), Káfly Sándor (Terbegecz), Kapnitzky János (Büd-Szt.-Mihály), Káposztás Imre (Debreczen), Kusszits Ella tanítónő (Brassó), Pásty Károly ig. (Keeskemét) Bitay Sándor (Türkerez, Erdély), Biró József ig (Keszthely), Biró Fereczné t. nő (Zilah), Bertóthy Károly (Mád), Kádár József (Deés). Rétfi Laura t. nő (Zala-Egerszeg), Szelba (?) József (Budapest), Robonyi Géza (Árvaváralja), Hecser János (Zólyom), Gaal Etelka t. nő (Kun-Szent-Miklós), Roller Mátyás (Budapest), Rosenblüh Lajos (Negy-Kanizsa), Szoltvay Bogdán (Varannó), Horázik György (Salgó-Tarján). Várkonyi Ferencz (Tisza-Eszlár), Lakatos Mihály (Rabó, Mármaros m.) Dorogi Schröter Karina (Temesvár), Freund Sámuel (Veszprém), Emericzy Ödön (Felka), Gobel Jakab (Ungvár), Gerle Antal (Szeged), Udvardy Ignác (Zala-Egerszeg), Tóth Lajos (Sümegei-Mihályfa), Sztankovits Alajos (Modor) Pecsmer Gyula (Somorja), Petrovits György (Szegszárd), Pataky Ferencz (M.-Sziget), Berecz Gyula (Fehértemplom), Knopfler Sándor (S. Ujhely), és Pap Péter (Porumbák, Erdély) 25—25 frtban. Ezután elnök megbizta az egyesület titkárát, hogy az illetőknek a jutalmak kézbesítését holnap kezdje meg ezzel az ülés véget ért.

— Gyászos öngyilkosság. Burján Zsuzsánna, okleveles tanítónő, ki Gyaluban nővérénél Ilonánál tartzkodott, itt

akarván bevárni, hogy valamely állomáshoz, juthat miután N.-Szebenben az Orsolya szüzeknél nyerhetett volna, de csak a katolikus hitre áttérés feltétele mellett, állomást, meglötte magát. Tettéknek indoka tisztán nem tudható.

— Az 1881-iki költség-előirányzatban a közoktatási szükséglet: 4.525,930 frttal van előirányozva, mely összeg a tavalyit 140,493 fittal haladja felül. Reméljük, hogy ez összegből megyénk több tekintetben elhanyagolt népiskola ügye lendítésére fog jutni valami.

— A helybeli unitárius leány- (egyetlen nép-) iskolában beiratott a lefolyt tanévben 54.

— A tanfelügyelői állásnak minősítéshez kötése, melyet Franciaországban egy újabb miniszteri rendelet hozott, nálunk sem ártana. Közlebről is több tanügyi közlöny megütközéssel fogadta egy kataszteri pót-beclő biztosnak Kovács Béla urnak Szathmármegye tanfelügyelőjévé történt kinevezését. Mi az ily kifakadásokra azt jegyezzük meg, hogy ha a tanfelügyelői minősítésre törvényt hoznának, akkor az ily felszólalások személyes megtámadásokra devalválódnának. Így pedig a tanfelügyelők kinevezése tisztán a miniszter kegyétől függő dolognak tűnik föl, holott ez nincsen így jól.

— A fővárosi tanács megbizása folytán Akkér Gusztáv fővárosi tanácsos egy pályázati hirdetést tesz közre „Földrajz” és „Történelmi” tankönyvekre, melyek a főváros elemi iskoláiban lennének használatba vevendők. A pályamunkákat szerzők a jövő év február hó végéig küldhetik be a tanácsi VIII. ügyosztályba (újvárosház I. em. 17. sz. a.) A pályaművek két példányban küldendők be jelíges levélkék mellett.

— A budapesti tanítók segélyegylete, mely Zichy Antal felszólalása folytán keletkezett, még csak 150 tagot számlál. Az egyesület igazgató-tanácsa megszavazott kölcsönök fejében 23,925 forintot, segélyczimén 133 frt 20 kr. Tagsági díj eddig volt évi 5 frt 20 kr. Ez a tagok részére kamatozott, öt év mulva tőkéstől visszafizettetik. Most az egyesület alapszabálya oda módosult, hogy a törzsbetét helyett évi 1 frt fizetődik, a begyűlt törzsbetéteket visszaadják. Az ujonan belépők 60 krt. fizetnek, mely a temetkezési alaphoz csatoltatik. Halálozás esetében a tagok özvegyei, árvái vagy más örökösei 100 frtot kapnak. A temetkezési alap biztosítására minden egyesületi tag köteles valamelyik tag halála esetére 60 krt fizetni. Nem lehetne-e nálunk ilyesmit teremteni? Mily szépen emeli a testvéries együttérzést egy ily intézmény!

— A főváros iskolai czélokra az 1881-ik évre szóló költségvetési előirányzat szerint fordít 919,885 frtot. Ez összegből elemi iskolára esik 585,220 frt. Iparrajz iskoláira 31,520. Polgáriiskolákra 173,907 frt. Reáliskolára 129,208 frt.

— Az „Ált. Tanügyi Közlöny”-ben tett azon indítványt, hogy a dél-magyarországi tanító-egyesület gyűlése együttesen tartassék meg az arad-vidéki egyesületével és pedig Aradon, meleg pártolásban részesült mind két egyesület részéről.